

An aerial photograph of a city, likely Breda, with a large, semi-transparent crowd of diverse people overlaid on top. The crowd members are shown from the chest up, looking in various directions, some smiling. The city below features a mix of residential and commercial buildings, with a prominent circular stadium-like structure in the center. The overall composition suggests a vibrant, inclusive community.

De Bossche AGORA

Plan voor een culturele verzamelplaats waar historie, heden en toekomst de Bosschenaren verbindt.

November 2012

1. Inleiding

De Gemeente 's-Hertogenbosch wil een culturele topvoorziening realiseren voor alle Bosschenaren. Een voorziening die aansluit op nieuwe vragen en behoeftes in een tijd waarin de samenleving extra kwetsbaar is en grote veranderingen plaatsvinden. Meerdere organisaties en instellingen maken deel uit van deze topvoorziening. Hoofdgebruikers zijn de Stadsbibliotheek en het Stadsarchief waardoor een unieke mogelijkheid wordt gecreëerd om de rijke collectie van het Bossche archief te combineren met de brede programmering en het grote publieksbereik van de Bibliotheek.

De inspiratie voor deze ambitie is ontleend aan AGORA, de Griekse markt en verzamelplaats van 25 eeuwen geleden. De beoogde locatie is het te ontwikkelen GZG-terrein in de noordelijke binnenstad. Hieronder wordt de ambitie voor de realisatie van "de Bossche AGORA" met tekst en beeld toegelicht. Achtereenvolgens komt aan de orde:

- *aanleiding*
- *concept en de functies*
- *een visualisatie van het concept*
- *organisatie.*

Doel van dit rapport is om het College van B&W en de gemeenteraad inzicht te geven in het wat, waarom en hoe van het plan om te komen tot de Bossche AGORA.

2. Aanleiding

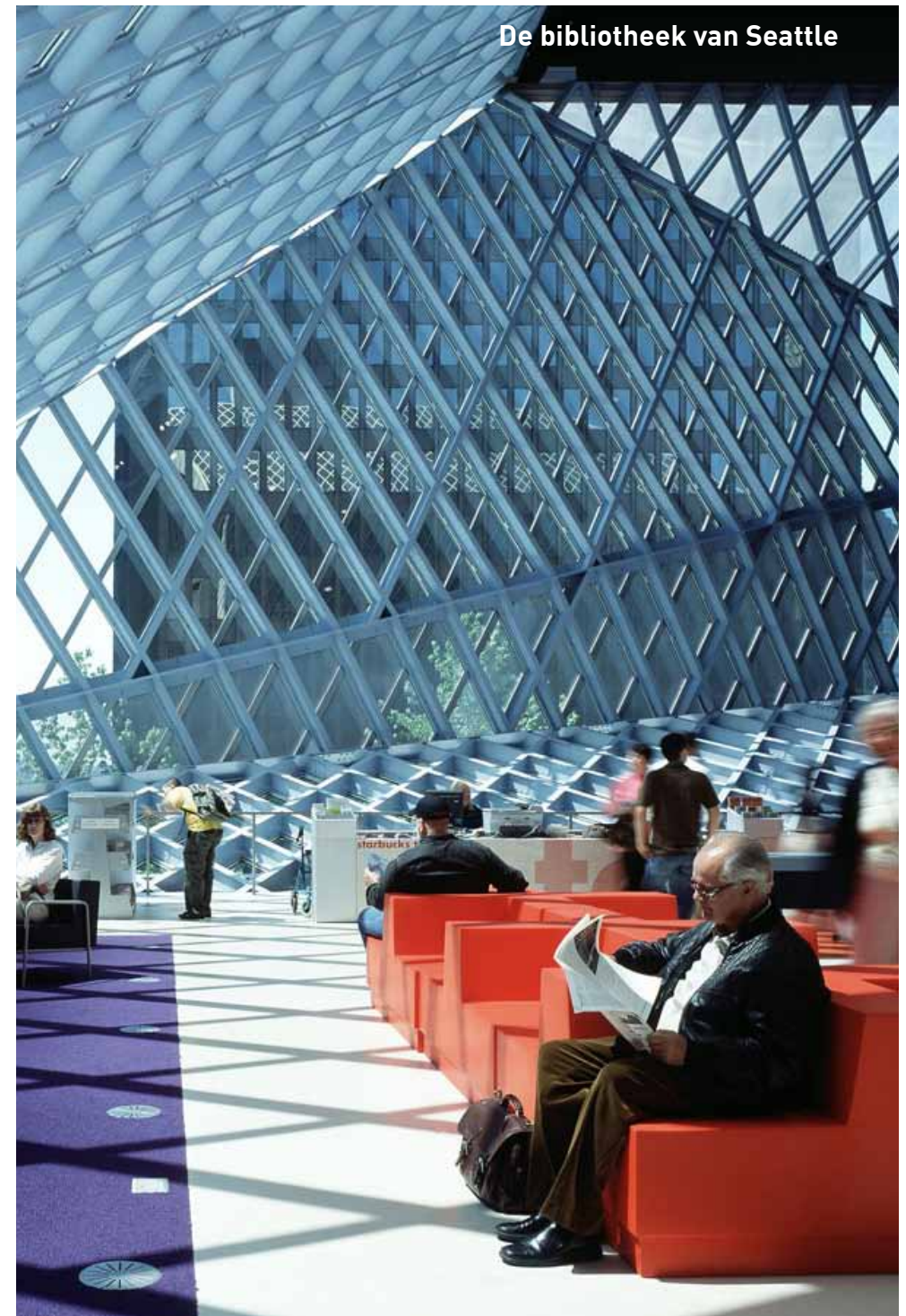
Bibliotheek: van 'uitleenfabriek' naar 'programmerende kernvoorziening' op het gebied van informatie en cultuur

Sinds jaar en dag stelt de Bossche Bibliotheek een overweldigende rijkdom aan kennis, cultuur en informatie beschikbaar aan alle inwoners van 's- Hertogenbosch en omgeving. Net als in andere steden is ook de bibliotheek van 's-Hertogenbosch de culturele voorziening die het meeste aantal bezoekers trekt en vrijwel alle doelgroepen bereikt. De Bossche bibliotheek telt bijna 38.000 leden, oftewel 25% van alle inwoners is lid. Via lidmaatschappen wordt 32% van alle huishoudens bereikt. Na sluiting van vier vestigingen heeft de centrale Bibliotheek in 2011 ca. 435.000 bezoekers gehad.

Bij hen die niet er niet vaak komen bestaat het beeld dat de Bossche bibliotheek nog steeds een 'uitleenfabriek' is. Maar het uitlenen van boeken is tegenwoordig een onderdeel van vele activiteiten die uitgevoerd worden. Zo is de Bossche bibliotheek een belangrijke speler en steunpilaar aan activiteiten in de hele stad w.o. de activiteiten voor 0 tot 13 jarigen op alle basisscholen. De transitie die hiervoor op wijkniveau plaatsvond is nagenoeg afgerond.

Op stedelijk niveau ontwikkelt de traditionele 'uitleenbibliotheek', ook die van 's-Hertogenbosch, zich steeds meer in de richting van een programmerende voorziening op het gebied van informatie, educatie en cultuur, die tevens kennis verspreidt door het uitlenen van boeken. Het uitlenen van boeken is geen doel maar een middel, dat door de komst van internet en het gebruik van moderne media en technieken (E-books) een minder belangrijke rol zal gaan vervullen in de toekomst. Hierdoor veranderen de eisen die gesteld moeten worden aan organisaties, gebouwen en voorzieningen ingrijpend.

De afgelopen jaren heeft de Bibliotheek van 's-Hertogenbosch al ingespeeld op deze trend door het ontwikkelen en aanbieden van een groot aantal activiteiten w.o. debatten, workshops, cursussen en literaire cafés, veelal in samenwerking met andere instellingen in de stad. In toenemende mate worden activiteiten georganiseerd waar mensen elkaar ontmoeten, samenkomen en op die manier aan de hand van thematieken kennis en informatie delen en verspreiden. Deze ontwikkeling zal zich verder door gaan zetten. Ter ondersteuning daarvan is het gewenst dat de

De bibliotheek van Seattle

programmerende Bibliotheek qua huisvesting de mogelijkheid krijgt om inhoudelijk en organisatorisch de samenwerking met andere instellingen en partijen in de stad uit te bouwen. De huidige behuizing van de centrale bibliotheek kent daarvoor te veel beperkingen.

Stadsarchief: naar een open en toegankelijke presentatie van het Bossche verleden

In de moderne samenleving met zijn snelle veranderingen en internationale ontwikkelingen is er bij veel burgers behoefte aan kleinschaligheid, overzicht en herkenning. Dat resulteert mede in belangstelling voor het eigen verleden en voor de geschiedenis van de eigen omgeving. De laatste jaren groeit die interesse. De stad 's-Hertogenbosch staat bekend als een historie minnende stad, waar het goed toeven is tussen mooie monumentale gebouwen, oude straatjes en waterlopen en waar veel belangstelling bestaat voor de historie. Om dit unique selling point ook voor de toekomst te waarborgen, wordt momenteel een cultuurhistorische visie ontwikkeld door de gemeenteraad en betrokken instellingen.

Het Stadsarchief merkt veel van die groeiende belangstelling. Niet alleen door sterk gestegen gebruik van de website, waar bezoekers veel gegevens vinden voor stamboomonderzoek en tienduizenden foto's. Maar ook door de vele succesvolle activiteiten voor een breed publiek dat meer wil weten over de eigen historie en de woonomgeving. Die organiseert het Stadsarchief met één of meerdere van de vele op de stedelijke geschiedenis gerichte organisaties zoals de Kring Vrienden, het Jheronimus Bosch Art Center, Boschlogie en/of instellingen als de Stadsbibliotheek en het City Change Center.

Naast bezoekers in de studiezaal, welk aantal de laatste jaren stabiel is, ontvangt het Stadsarchief groepen leerlingen en studenten, bereidt het mede publicaties voor, geeft het adviezen en verstrekt het historische informatie. De belangrijkste taak is echter het in goede staat en toegankelijk houden van de archieven die samen een unieke, onschatbare en onvervangbare bron zijn van het Bossche verleden. Gebleken is dat ca. 85% van de Bosschenaren het Stadsarchief op de één of andere manier kent.

Geschiedenis is de laatste jaren steeds dichterbij de mensen gekomen. Het gaat allang niet meer om het publiceren van dikke boeken met wetenschappelijke onderwerpen. Iedereen heeft een verleden, en Bosschenaren die al meerdere generaties in de stad

wonen zijn verrast wanneer ze merken dat er over hun voorouders nog zoveel bewaard is gebleven. Ook is merkbaar bij een breed publiek de trend om meer met historische informatie te doen, in combinatie met gegevens uit andere bronnen.

Het huidige gebouw van het Stadsarchief is gemaakt in de jaren '80 en moeilijk aanpasbaar aan de nieuwe informatiebehoefte. De vele prachtige en historisch belangrijke documenten zijn nauwelijks te bewonderen voor grote groepen. Het depot voldoet niet meer aan wettelijke eisen. Het Stadsarchief ligt verscholen achter de Arena en heeft een publieksonvriendelijke uitstraling.

Nu doet de kans zich voor om samen met de Stadsbibliotheek en andere informatie verwerkende en aanbiedende instellingen te gaan participeren in een nieuw gebouw dat geheel voldoet aan de eisen van deze tijd. Het Stadsarchief verwacht de vele bezoekers straks te kunnen tonen hoe het verleden van de Bosschenaren er uit ziet en hoe die zelf daaraan een bijdrage kunnen leveren. Het vertrouwde beschikbaar stellen van de bronnen blijft bestaan, de deelname aan de programma's vanuit een historische perspectief biedt een waaier van mogelijkheden om de Bosschenaar met zijn stad en familie te verbinden.

Stedelijke ontwikkeling op voormalig GZG-terrein heeft culturele trekker nodig

Het nieuwe Noordelijke gedeelte van de Binnenstad (het voormalige GZG-terrein) ontwikkelt zich de komende jaren tot een levendig en bruisend gebied voor wonen, winkelen en werken. Nieuwe gebouwen in een aansprekende architectuur worden afgewisseld met waardevolle, monumentale gebouwen die een nieuwe bestemming krijgen.

Dit deel van de Binnenstad wordt nog meer dan nu een belangrijke entree en route naar het stadscentrum. Veel Bosschenaren zullen er heen gaan of langs komen. Voor de economische ontwikkeling, de aantrekkingskracht en levendigheid heeft dit gebied een aansprekende culturele voorziening nodig. De beoogde culturele topvoorziening kan in deze behoefte gaan voorzien.

3. Concept en functies

De culturele topvoorziening op het GZG-terrein kent diverse functies. Uiteraard is het nog steeds de plaats waar je naar toe kunt om een boek te lenen voor ontspanning en het 'ophalen' van allerlei kennis en informatie. Maar het is ook een plaats waar je kennis en informatie naar toe kunt brengen, deze kunt delen met anderen en waar gelegenheid is om andere mensen te ontmoeten en contacten op te doen, in discussie en debat te gaan. In het concept gaat het dus zowel om verdieping (kennis, informatie) als om verbinding (sociale ontmoeting). De beoogde culturele topvoorziening is een open en laagdrempelig gebouw waar de burgers van de stad, maar ook de toeristen en dagrecreanten, hun weg makkelijk naar toe vinden. Een gebouw dat inspeelt op de vragen en behoeftes van deze tijd en van de toekomst met de volgende functies:

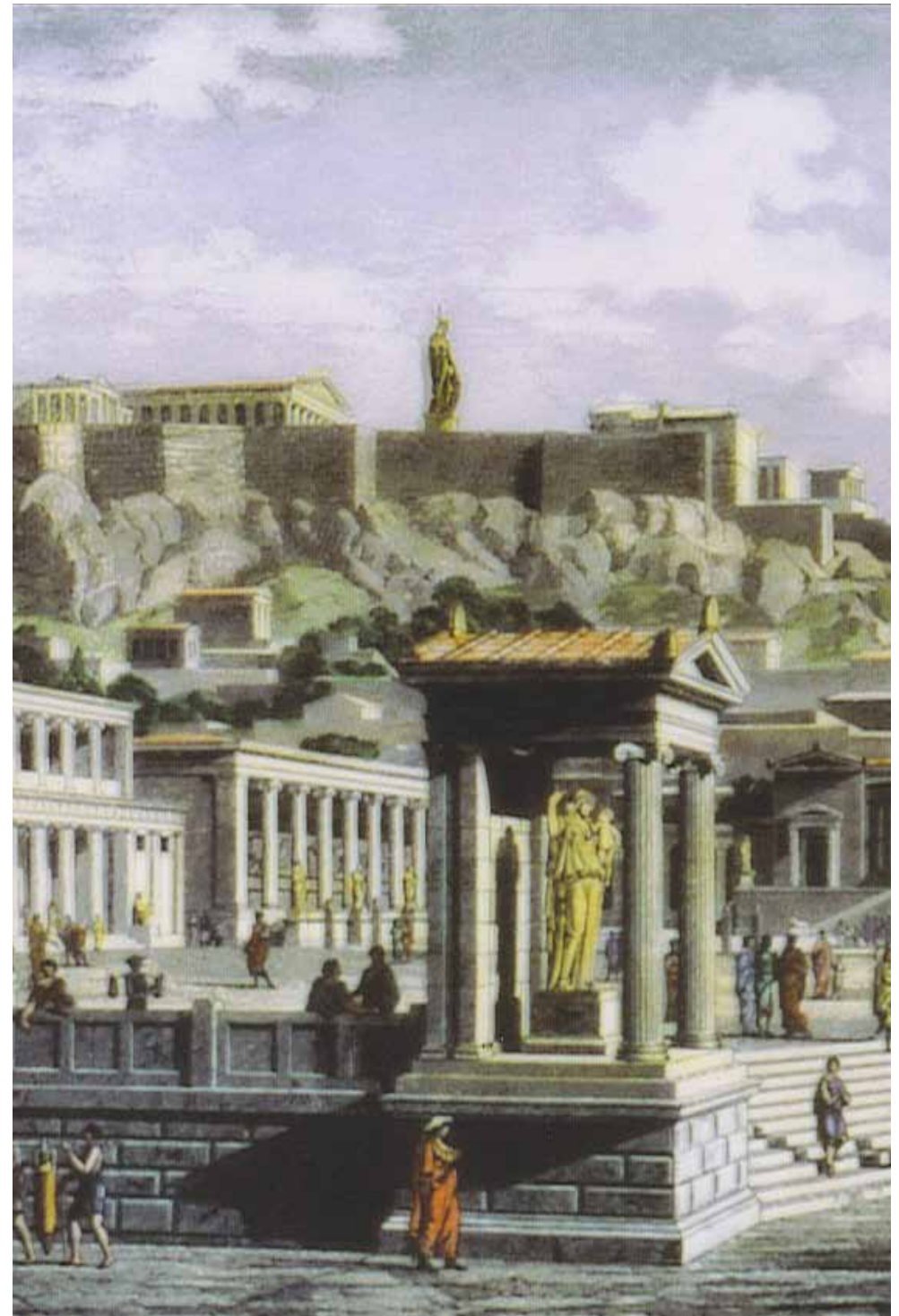
- plein voor (al dan niet) spontane en laagdrempelige programmering van educatie, kunst en cultuur
- archief en bibliotheek voor verdieping van kennis en informatie over de historie, het heden en de toekomst van de stad
- informatiecentrum voor bezoekers aan de stad
- 'markt' voor presentatie en verkoop van authentieke, duurzame en betaalbare (Bossche) producten, op interessante en creatieve wijze uitgesteld (commercieel)
- huiskamer voor ontspanning en verzamelplaats voor ontmoeting
- forum voor discussie en debat
- werkplek voor solowerkers en studenten

Alle genoemde functies zijn in meer of mindere mate aanwezig in de stad, maar versnipperd en verdeeld over verschillende locaties en gebouwen, die bovendien niet meer aan de eisen voldoen. Ten opzichte van de Stadsbibliotheek en het Stadsarchief is sprake van uitbreiding en toevoeging van een centraal plein voor laagdrempelige programmering waar diverse activiteiten kunnen worden georganiseerd, het informatiecentrum en commerciële functies.

Het bij elkaar brengen van de verschillende functies in een open, aantrekkelijk en toegankelijk gebouw met een centraal plein biedt een unieke kans om ze met elkaar te verbinden en daarmee te versterken. Dat geldt voor de Bibliotheek en het Stadsarchief, maar ook voor de andere nog te selecteren organisaties. Het biedt alle ruimte om te

komen tot een gezamenlijke programmering en presentatie van waardevolle collecties en tot het delen, creëren en consumeren van kennis over de historie met het oog op de toekomst. De meerwaarde zal hierdoor vele malen groter zijn dan als er zou worden geïnvesteerd in de voorzieningen afzonderlijk.

Ervaringen in o.a. Amsterdam en Lelystad hebben laten zien dat een innovatief concept voor de bibliotheek als kennisinstituut en culturele verzamelplaats grote aantallen bezoekers aantrekt. Voor de Bossche AGORA wordt, uitgaande van de praktijkervaringen in genoemde steden, uitgegaan van 600.000 tot 700.000 bezoekers per jaar, oftewel bijna een verdubbeling van het huidige aantal bezoekers aan de Bossche Bibliotheek.

AGORA: de Griekse markt van 25 eeuwen geleden

De culturele topvoorziening laat zich goed vergelijken met het concept van een markt. Op de markt komen mensen samen om te handelen, te brengen, te halen en ook om elkaar te ontmoeten. Ook wordt op een markt nieuws verspreid en bediscussieerd en worden er soms toespraken gehouden of protestacties georganiseerd. De markt biedt eigenlijk plaats aan een natuurlijke combinatie van economische bedrijvigheid, sociale ontmoetingen en aan het uitwisselen van kennis en opvattingen.

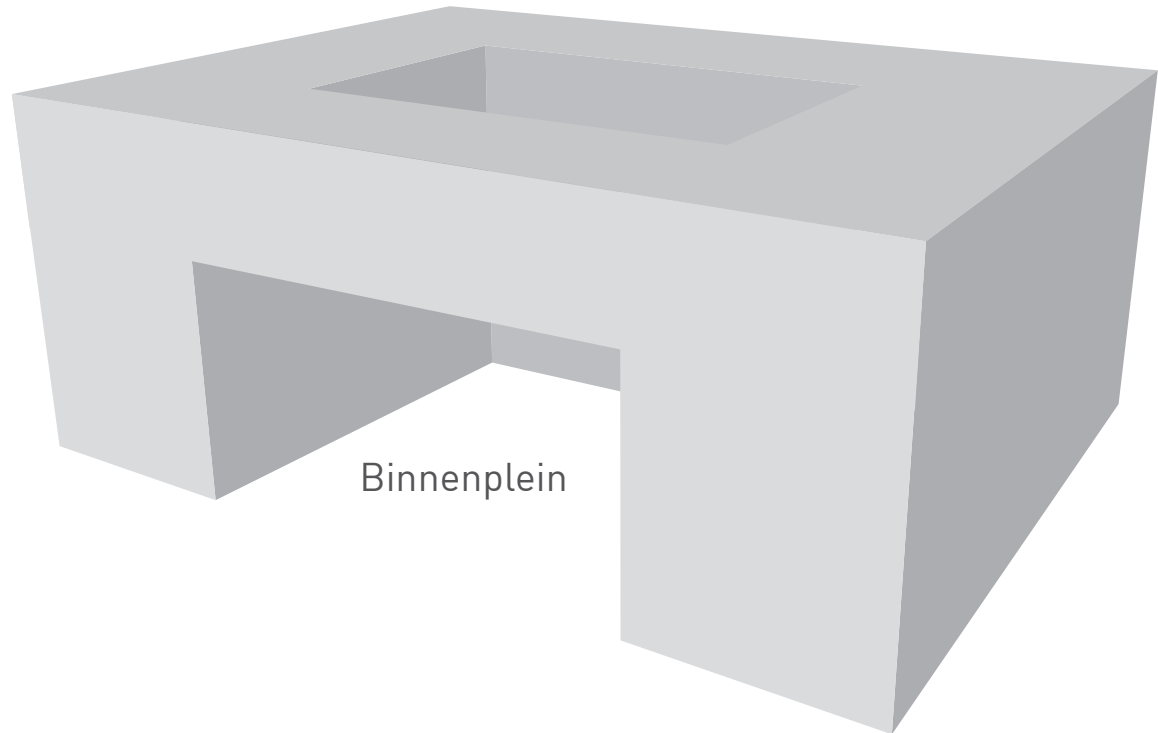
Meer specifiek is het plan voor de culturele topvoorziening op het GZG-terrein geïnspireerd door "AGORA"; de Griekse markt van 25 eeuwen geleden. Deze AGORA was namelijk niet alleen een markt voor de handel, maar ook een plaats waar onderwijs werd gegeven en waar gedebatteerd werd over wat er zich in de samenleving afspeelde. Het was de plek waar het sociale leven zich afspeelde en zij had daarvoor verschillende functies: een politieke, een sociale en een commerciële. Het woord AGORA betekent verzamelplaats. De AGORA was een mix van commercie, kennisuitwisseling, debat en sociale ontmoeting. Het lijkt op de markt uit vroegere eeuwen maar had een bredere functie.

In de AGORA van de 21-ste eeuw keren we terug naar die versmelting van functies. Winkels zijn het menselijke gezicht geworden van de interneteconomie waarbij niet getoonde voorraden centraal staan. Het gaat om de aantrekkelijke presentatie, de goede informatie over de producten en het persoonlijke contact. Ook bij de vernieuwde Stadsbibliotheek en Stadarchief staan de "voorraden" niet meer centraal, maar de uitnodigende presentatie, het persoonlijke contact en de ontmoetingen. Mensen komen er naar toe niet alleen voor een specifiek product maar vaak ook om er te verblijven, onderwijl iets oppikkend aan nieuws of om toch wat te lezen of te bekijken.

In de Bossche AGORA ontstaat met de Bibliotheek, het Stadsarchief en andere nog te selecteren partijen een nieuw sociaal en economisch hart van de stad.

De Bossche AGORA faciliteert de bezoeker bij het zoeken naar verdieping en verbinding door een breed aanbod van functies en activiteiten. Via de centrale entree bereikt de bezoeker het overdekte binnenplein van de Bossche AGORA. Hier worden diverse activiteiten zoals tentoonstellingen, voorstellingen, lezingen, debatten en markten geprogrammeerd. Het is tevens een centraal gebied in het gebouw dat 'buiten' en 'binnen' verbindt. Ook is voor de bezoeker vanaf het plein zichtbaar welke andere functies en organisaties er zijn ondergebracht in de Bossche AGORA. In de visualisaties die hierna volgen wordt een beeld geschetst van dit centrale binnenplein, de sfeer en beleving, de programmering die er kan plaatsvinden alsmede de doorkijk - vanuit het perspectief van de bezoeker - naar de andere functies en organisaties in het gebouw.

Schematische voorstelling van het gebouw

Maatschappelijke relevantie en urgentie

Naast de eerder genoemde aanleidingen en redenen om te komen tot een culturele topvoorziening met de geschetste functies is er een meer fundamentele maatschappelijke relevante en urgentie. Door internet worden mensen overspoeld met een veelheid aan gegevens en informatie over lokale en mondiale gebeurtenissen en ontwikkelingen. Bovendien is direct contact voor het verkrijgen van informatie door de ontwikkeling van internet niet meer echt nodig.

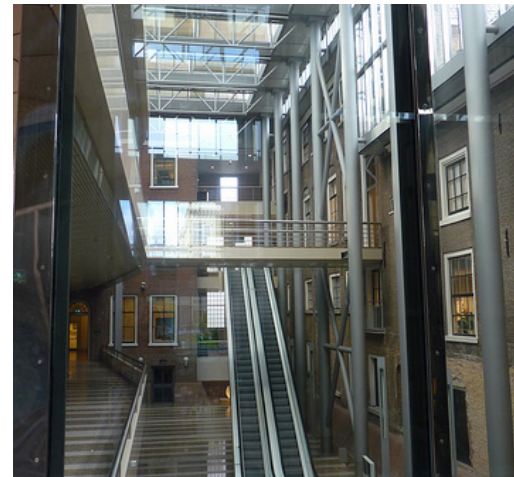
Met de Bossche AGORA wil het bestuur van de stad de burgers faciliteren om meer in verbinding te komen met zich zelf en hun omgeving. Door een verzamelplaats te creëren die Bosschenaren stimuleert om actief te zijn en zelf de regie in handen te nemen voor de toekomst.

De Bossche AGORA is een antwoord op een essentiële behoefte van mensen om zich verbonden te voelen in een tijd dat hun eigen rol mindervanzelfsprekend is. Verbonden met het heden, maar ook met het verleden en de toekomst. Daar waar ze vandaan komen, in tijd en plaats en grip hebben op waar ze naar toe gaan. De verwachting is dat deze behoefte verder zal toenemen. De Bossche AGORA is in die zin nog meer een antwoord op een vraag van de toekomst dan alleen een vraag van vandaag.

De premisse van de AGORA is:

‘IK BEN VERBONDEN’

In de volgende afbeeldingen tonen we verschillende functies van het gebouw waarin de verbondenheid van de Bosschenaar zichtbaar wordt. (Lokale) kunst, kleine commercie, gesprek en debat, verdieping, geschiedenis, samen eten en drinken, informatiecentrum, flexwerken, podiumkunst, wereldse stijlen en Bossche gezelligheid en warmte.

Impressie interieur concept

Waar vind ik informatie over het starten van een bedrijf?

kvk.nl/startersdag
zaterdag 3 november

Podium Dudok cultuurdebat

10 juni om 20.00 uur

Het Arnhemse culturele plaveisel, een debat geleid door Piet-Henri Peeters in gesprek met wethouder Michiel van Wessem en culturele partijen

Impressie interieur concept

4. Organisatie

In de Bossche AGORA bieden verschillende organisaties en bedrijven hun diensten en producten aan, vanuit een gezamenlijke overtuiging/missie en een gemeenschappelijk concept zoals hiervoor beschreven. Met ook een gezamenlijke programmering en presentatie op het centrale plein dat multifunctioneel inzetbaar is voor uiteenlopende activiteiten (discussies en debat, presentaties en tentoonstellingen, markten, theater en optredens etc.). In het nieuwe gebouw is er een front office van alle deelnemende organisaties waar klanten en bezoekers worden ontvangen en te woord worden gestaan. Inhoudelijk werken de deelnemende organisaties samen aan de programmering en marketing van activiteiten en producten. De grote voorraden van de deelnemende organisaties hebben hier geen plek. Zo blijft de helft van het Stadsarchief 'achter' op de huidige locatie. In de back office wordt taken en functies, al dan niet geïntegreerd en / of gecombineerd, uitgevoerd. Naast inhoudelijke samenwerking werken de deelnemende organisaties op onderdelen bedrijfsmatig en organisatorisch samen.

Voor het geheel van de voorziening komt er een culturele onderneming met een leiding die in staat is om zowel de exploitatie als programmering van het geheel naar een kwalitatief hoog niveau te tillen. Naast de publieke functies zijn er ook commerciële gebieden die op een bedrijfsmatige manier gemanaged en aangestuurd moeten worden, w.o. de horeca. Ook moet er een brede aantrekkelijke programmering opgezet worden zodat alle publieksruimten optimaal benut en bezet worden. De culturele ondernemer zal op basis van een heldere visie samen met de deelnemende organisaties komen tot een nieuw samenwerkingsverband en een nieuwe uitvoeringsorganisatie. Mogelijk resulteert dit in een nieuwe bestuurlijke en organisatorische opzet, maar de vorm is volgend op het inhoudelijk concept en de programmering.

De naast Stadsbibliotheek en het Stadsarchief te selecteren organisaties en instellingen moeten passen in het gekozen concept. Dit betekent dat partijen actief moet zijn op een van de gebieden media of communicatietechnologie, informatie, kunst, cultuur, educatie. Het moet om partijen gaan die publieks- en marktgericht werken. Het zijn bovendien partijen die de kernwaarden van de hoofdgebruikers (Bibliotheek en Stadsarchief), te weten Betekenis geven, Identiteit aan Stad, Cultuur

en Individu en Ontwikkeling onderschrijven. Het zijn tenslotte partijen die zichtbaar iets toevoegen aan de programmering en in de betreffende ruimten iets vertonen en waar bezoekers terecht kunnen voor een breed aanbod aan speciale, duurzame en / of betaalbare producten. Voorwaarde is verder dat het organisaties zijn waarbij de publieksfunctie en de productiefunctie gescheiden kunnen worden.

Bij de uitwerking van het plan voor de Bossche AGORA moet er een bedrijfsplan en een organisatorische opzet gemaakt worden waarin de investeringen en exploitatie van het geheel en de onderdelen inzichtelijk zijn gemaakt.

5. Tot slot

De Bossche AGORA is een laagdrempelige en gratis toegankelijke voorziening voor alle Bosschenaren. Jaarlijks zullen ca. 650.000 mensen – zowel burgers als toeristen - er een bezoek brengen aan de diverse activiteiten en producten die er worden aangeboden. Met de realisatie wordt bijgedragen aan de ontwikkeling van een levendige en aantrekkelijke omgeving in dit deel van de binnenstad

Het gebouw biedt door z'n opzet en gebruiksmogelijkheden volop mogelijkheden om flexibel in te spelen op trends en ontwikkelingen, die steeds weer nieuwe eisen stellen aan het organiseren, samenwerken en accommoderen van activiteiten, producten en diensten. De Bossche AGORA zorgt ervoor dat Bibliotheek en Stadsarchief in staat worden gesteld om hun dienstverlening voortdurend te innoveren en af te stemmen op de vraag.

Het verdiepen van kennis en inzicht in de individuele en maatschappelijke verhalen over de historie van de stad, biedt een fraaie en belangrijke context van waaruit burgers worden ondersteund en gestimuleerd. De Bossche AGORA helpt burgers bij het tot stand brengen van nieuwe verbindingen en opent zo andere perspectieven voor de toekomst. De Bossche AGORA is derhalve een belangrijk antwoord op de toenemende individualisering van de samenleving en een belangrijke investering in de toekomst van de stad en de mensen die er wonen.

